

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถามและการสนทนาในการศึกษาการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาถึงการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถามและการสนทนา โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) และวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการสนทนา (Dialogue) โดยดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษากับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ใน 34 ชมรม ซึ่งเป็นชมรมที่มีความเข้มแข็ง โดยเป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้มีความเชี่ยวชาญ ผู้ศึกษาได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน ดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ ได้รับกลับคืนมา จำนวน 344 ฉบับ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อชมรมผู้สูงอายุ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติภาคบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสนทนา

ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษากับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล จำนวน 5 คน ในชมรมที่เป็นกรณีศึกษา 1 ชมรม ซึ่งเป็นชมรมที่มีความเข้มแข็ง โดยเป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จากผู้มีความเชี่ยวชาญ ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษาเลือกโดยกำหนดคุณสมบัติ (criterion sampling) จำนวน 2 คน ได้แก่ ประธานชมรม และ

เลขานุการชมรม และเลือกคณะกรรมการตามโอกาสที่เปิดให้ (opportunistic sampling) อีก 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการสนทนา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการสรุปความตามประเด็นสำคัญ

ขั้นตอนที่ 3 การเปรียบเทียบข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผู้ศึกษานำข้อมูลการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ทั้ง 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากฎีศึกษา มาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาการสนับสนุนและ/หรือไม่สนับสนุนกันของข้อมูล โดยใช้มาตรฐานหรือหน่วยวัดข้อมูลเชิงปริมาณจากค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนา

ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษาเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) การมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ 3) ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ 4) การเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสนทนา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.1 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 34.9 มีอายุระหว่าง 61-70 ร้อยละ 45.9 ส่วนมากสมรสอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 55.2 จบการศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 31.7 คณะกรรมการส่วนมากอาศัยอยู่กับสามีหรือภรรยา ร้อยละ 54.9 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,000-5,000 บาท ร้อยละ 32.3 มีรายได้หลักจากเงินบำเหน็จบำนาญ ร้อยละ 31.4 มีรายได้แต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 47.4 ส่วนมากไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 35.2 ตำแหน่งบริหารในชมรมส่วนมากเป็นผู้ช่วยและกรรมการฝ่ายอื่น ๆ ร้อยละ 45.1 มีประสบการณ์ในการบริหารชมรม 1-5 ปี ร้อยละ 41.6

2. การมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ

การมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ มี 4 ขั้นตอน โดยภาพรวมทุกขั้นตอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.43$) แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอน พบว่าการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการในขั้นตอนการได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับ

มาก ($\bar{x} = 2.65$) ทั้งนี้เนื่องมาจากความเอื้อเพื่อเจือจุนและคุณค่าความดีงามทางจิตใจของผู้สูงอายุที่เป็นสิ่งจรรโลงความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กิจกรรมเด่นชัดที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ ได้แก่ การได้รับความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การมีเพื่อนเพิ่มขึ้น การเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ปฏิบัติงาน การได้รับการตรวจสุขภาพ การได้มีโอกาสทำบุญและปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น และการได้ออกกำลังกาย ซึ่งอยู่ในระดับมาก ขั้นตอนที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมรองลงมาก็คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม ($\bar{x} = 2.40$) โดยคณะกรรมการมองว่าขั้นตอนนี้เป็นเรื่องของผู้นำคือประธานและรองประธานที่มีหน้าที่ในการดูแลความก้าวหน้าของกิจกรรม แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการก็มีการพูดคุยกันถึงการดำเนินกิจกรรมอยู่เสมอ และบางครั้งก็เสนอความเห็นผ่านทางประธาน เพื่อให้ประธานเป็นผู้พิจารณาว่าควรดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมอย่างไร กิจกรรมเด่นชัดที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดนี้คือ การได้พูดคุยกับเพื่อนสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนรองลงมาที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรม ($\bar{x} = 2.33$) ในขั้นตอนนี้ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดคือผู้นำหรือประธานชมรม กิจกรรมเด่นชัดที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ คือ กิจกรรมการประชุม ซึ่งให้เห็นว่าชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีประธานชมรมที่มีลักษณะหรือพฤติกรรมที่มุ่งเน้นในเรื่องของกิจกรรมและผลของกิจกรรม จึงมีลักษณะที่จะตัดสินใจและวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกำหนดบทบาทหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการด้วยตนเอง ขั้นตอนที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ($\bar{x} = 2.32$) ซึ่งขั้นตอนนี้ข้อมูลเชิงคุณภาพไม่สนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ทั้งนี้เพราะข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้อยู่เป็นประจำในหลายกิจกรรม แต่อย่างไรก็ตามสามารถอธิบายได้ว่า การที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้น้อยนั้นเนื่องจากคณะกรรมการยังมีสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดี กิจกรรมเด่นชัดที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดในขั้นตอนนี้คือ การใช้เวลาและแรงงานเพื่อช่วยกิจกรรมของชมรม

3. ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ

ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.58$) เมื่อพิจารณาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีภาระในการดูแลครอบครัว การมีภาระในการประกอบกิจกรรมอย่างอื่น ๆ การมีปัญหาสุขภาพ การเสียระยะเวลาในการเดินทาง และการที่ชมรมตั้งอยู่ในสถานที่ไม่เหมาะสม

4. การเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสนทนา

การเปรียบเทียบข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการใช้แบบสอบถามและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนา ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นการเปรียบเทียบออกเป็น 4 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรม, การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม, การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลการเปรียบเทียบได้ดังนี้

1. ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรม พบว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณเพียงเกณฑ์เดียว คือ การเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการเพื่อวางแผนกิจกรรม ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากหรือเป็นประจำ

2. ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม พบว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณใน 3 เกณฑ์ และมีอยู่ 2 ระดับ ได้แก่ ในระดับมากหรือเป็นประจำที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วม คือ การสละเวลาและแรงงานเพื่อช่วยกิจกรรมของชมรม และในระดับปานกลางหรือเป็นบางครั้งที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วม คือ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนในการดำเนินกิจกรรม และการชักชวนหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ เข้ามาเป็นสมาชิกของชมรม

3. ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม พบว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณใน 6 เกณฑ์ ได้แก่ การได้รับความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การได้รับการตรวจสุขภาพ การได้ออกกำลังกาย การเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ปฏิบัติงาน การมีเพื่อนเพิ่มขึ้น และการได้มีโอกาสทำบุญและปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งทั้ง 6 เกณฑ์ เป็นเกณฑ์ที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากหรือเป็นประจำ

4. ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณใน 2 เกณฑ์ และมีอยู่ 2 ระดับ ได้แก่ ในระดับมากหรือเป็นประจำที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วม คือ การได้พูดคุยกับเพื่อนสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม และในระดับปานกลางหรือเป็นบางครั้งที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วม คือ การเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินกิจกรรม

ทั้งนี้โดยภาพของกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนาให้ความละเอียดและคมชัดมากกว่าข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีเกณฑ์พิจารณาชมรมผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง แล้วจัดงบประมาณให้แก่ชมรมที่เข้มแข็งเพื่อที่ชมรมจะได้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่าเดิม
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของแต่ละชมรม หากเห็นว่าสถานที่ชมรมคับแคบ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชมรมตั้งอยู่ในสถานที่เหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะต่อชมรมผู้สูงอายุ

1. ประธานชมรมควรมีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย โดยกระตุ้นคณะกรรมการให้มีการอภิปรายกลุ่มและตัดสินใจร่วมกัน และควรให้ความสัมพันธ์ที่ดี ความเป็นกันเอง และรับฟังข้อเสนอแนะความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกชมรม
2. ประธานชมรมควรมีความโปร่งใสในกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อมีปัญหาควรชี้แจงให้คณะกรรมการและสมาชิกเพื่อรับทราบ ขณะเดียวกันสมาชิกควรยอมรับกติกาของชมรม มีความเคารพผู้นำโดยไม่ถือคติต่อตัวบุคคลทั้งด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ
3. คณะกรรมการควรร่วมมือทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ประธานชมรมควรเป็นผู้ติดตามให้ความช่วยเหลือแนะนำ เพื่อให้คณะกรรมการได้แสดงความสามารถในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย และเพื่อให้คณะกรรมการเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง
4. คณะกรรมการควรมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการกำหนดวันเวลาที่ชัดเจน และเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตัดสินใจวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชมรมให้มากขึ้น รวมถึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้น หากพบปัญหาและอุปสรรคควรปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อปรับปรุงแก้ไขกิจกรรม
5. สมาชิกควรร่วมมือ ร่วมใจในการดำเนินกิจกรรม โดยไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก และควรมีแนวความคิดในการดำเนินกิจกรรมของชมรมไปในทำนองเดียวกัน และใช้เสียงข้างมากเป็นข้อยุติในการดำเนินกิจกรรม
6. ชมรมผู้สูงอายุควรตระหนักถึงการส่งเสริมสุขภาพ และในการดำเนินกิจกรรมควรมีวิทยากรมาให้ความรู้เฉพาะทาง เช่น การให้ความรู้เรื่องการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย

รวมถึงควรจัดหาทุนในการดำเนินกิจกรรม ด้วยการขอความร่วมมือจากคนในชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้สูงอายุ ควรใช้คำถามสั้น ๆ และเข้าใจง่าย รวมถึงข้อคำถามควรมีไม่มาก เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะขาดทักษะในการอ่านและเขียนเพราะมีอายุมาก
2. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลเชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเครื่องมือ ประเด็น และกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ
3. ในการเปรียบเทียบข้อมูลเชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพ หากข้อมูลที่ได้ไม่เหมือนกันหรือไม่สนับสนุนกัน นักวิจัยควรใช้ข้อมูลที่ได้จากวิธีการหลักในการสรุปผลการเปรียบเทียบ
4. ควรใช้การสนทนาแบบรายบุคคลหรือแบบกลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีความขัดแย้งกัน กลุ่มเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ หรือกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการพิเศษอื่น ๆ